

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

KNO.410.1.6.2025

Pan
prof. dr hab. inż. Jerzy Małachowski
Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
ul. Chmielna 69
00-801 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/25/001 Wykonanie budżetu państwa w 2024 r. - wykonanie planu finansowego
Narodowego Centrum Badań i Rozwoju

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
tel. 48224445661, kno@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w Warszawie, ul. Chmielna 69, 00-801 Warszawa ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	prof. dr hab. inż. Jerzy Małachowski, p.o. Dyrektora Centrum od 7 marca 2024 r. do 29 maja 2024 r., następnie Dyrektor Centrum od 30 maja 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił: dr Jacek Orzeł, Dyrektor Centrum od 1 października 2023 r. do 7 marca 2024 r.
Okres objęty kontrolą	Rok 2024 oraz okres wcześniejszy i późniejszy, w którym miały miejsce działania lub zaniechania związane z planowaniem i wykonaniem ustawy budżetowej na rok 2024. W przypadku konieczności porównania niektórych danych z danymi za lata 2021-2023 okres kontroli obejmuje również te lata.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
Kontroler/Kontrolerzy	1. Piotr Główka, Główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KNO/13/2025 z 8 stycznia 2025 r. 2. Mateusz Seroła, Specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KNO/16/2025 z 3 marca 2025 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej: NCBR lub Centrum.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623; dalej: ustawa o NIK.

II. Cel i zakres kontroli

Cel kontroli Celem kontroli było dokonanie oceny wykonania w 2024 r. planu finansowego NCBR pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności. Ocenie podlegały w szczególności:

- planowanie i realizacja przychodów NCBR,
- planowanie i wykonanie kosztów i wydatków majątkowych oraz efekty realizowanych zadań, w tym stopień ich realizacji,
- wykorzystanie otrzymanych dotacji i środków na realizację programów/projektów finansowanych z budżetu Unii Europejskiej,
- gospodarowanie wolnymi środkami,
- sporządzenie rocznych sprawozdań budżetowych oraz wybranych sprawozdań za IV kwartał 2024 r. w zakresie operacji finansowych,
- system kontroli zarządczej w zakresie prawidłowości sporządzania sprawozdań.

Zakres kontroli Podstawą sformułowania oceny wymienionych wyżej obszarów były ustalenia dokonane w wyniku następujących działań kontrolnych:

- dokonanie analizy wykonania planu przychodów,
- analiza stanu należności pozostałych do zapłaty,
- szczegółowa kontrola prawidłowości i terminowości ustalenia wybranych należności oraz windykacji zaległości,
- dokonanie analizy realizacji kosztów, w tym współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej,
- dokonanie analizy kosztów i wydatków majątkowych,
- analiza realizacji zadań oraz efektów uzyskanych w wyniku wydatkowania środków,
- szczegółowa analiza wybranej próby wydatków,
- analiza wybranych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego,
- analiza przyznania, wykorzystania i rozliczenia wybranych dotacji,
- dokonanie analizy stanu zobowiązań,
- analiza prawidłowości sporządzenia sprawozdań,
- analiza stosowanych przez dysponenta procedur kontroli zarządczej dotyczących sporządzania sprawozdań.

Opis ustaleń kontrolnych przedstawiono w części IV. *Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej kontrolowanej działalności.*

III. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Narodowe Centrum Badań i Rozwoju zrealizowało zaplanowane przychody i koszty w zakresie dotyczącym wykonania planu finansowego na 2024 r. Jednocześnie stwierdzono utrzymywanie się nieprawidłowości w zakresie wydatków polegające na niedokonywaniu kontroli wstępnej, o której mowa w art. 54 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁴, przez Głównego księgowego Centrum, w przypadku umów lub aneksów dotyczących realizacji zadań NCBR, w szczególności projektów w ramach programów realizowanych przez NCBR⁵ na podstawie art. 27-30 ustawy z dnia

³ W kontroli wykonania budżetu państwa w 2024 r. Najwyższa Izba Kontroli stosuje następujące oceny: pozytywna i negatywna. W przypadku gdy nie zostały spełnione kryteria ani dla oceny pozytywnej, ani dla negatywnej stosuje się ocenę w formie opisowej.

⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 1530, ze zm. Dalej: ufp.

⁵ Dalej: Programy strategiczne NCBR.

30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju⁶. Ponadto Centrum odstąpiło od naliczenia kary umownej Spółce⁷, która w sposób nienależyty zrealizowała usługi w obszarze administracji kadrowo-płacowej, co było niegospodarne i niezgodne z art. 42 ust. 5 ufp i skutkowało koniecznością zapłacenia pracownikowi odsetek ustawowych w kwocie 1,7 tys. zł.

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje negatywnie sporządzone przez kontrolowaną jednostkę sprawozdania budżetowe i w zakresie operacji finansowych. Zostały one terminowo sporządzone i przekazane, a dane w nich były w większości przypadków zgodne z ewidencją księgową. Jednakże stwierdzono nieprawidłowości dotyczące sporządzania sprawozdań Rb-40 oraz Rb-35, co wskazuje, że stosowany system kontroli zarządczej nie zapewnił w pełnym zakresie ich prawidłowości.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Na podstawie art. 27 i nast. ustawy o NCBR, Centrum zarządzało strategicznymi programami badań naukowych i prac rozwojowych oraz finansowało i współfinansowało takie programy, w tym na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa. Do innych zadań Centrum należało m.in. wspieranie komercjalizacji wyników badań naukowych lub prac rozwojowych, udział w realizacji międzynarodowych programów badań naukowych lub prac rozwojowych, w tym programów współfinansowanych ze środków zagranicznych. Centrum uczestniczyło również w realizacji programów operacyjnych finansowanych z budżetu środków europejskich jako Instytucja Pośrednicząca, udzielająca wsparcia finansowego beneficjentom lub jako beneficjent.

Wydatki, zgodnie z ustawą budżetową na 2024 r. zaplanowano w wysokości 3 262 697 tys. zł (2 907 039 tys. zł plan po zmianach). Wykonanie wyniosło 2 484 005,7 tys. zł (85,4% planu po zmianach).

Planowane przychody i koszty NCBR w 2024 r. w części A. Planu finansowego NCBR (układ memoriałowy) po zmianach miały wynieść 1 250 053 tys. zł. Przychody zostały zrealizowane w 91,6% w stosunku do planu po zmianach i wyniosły 1 145 582,0 tys. zł. Koszty wyniosły 1 145 452,5 tys. zł, tj. 91,6% planu po zmianach, a wynik brutto wyniósł 129,5 tys. zł. Koszty funkcjonowania NCBR wyniosły 161 118,5 tys. zł i stanowiły 14,1% kosztów ogółem. Koszty realizacji zadań wyniosły 984 333,9 tys. zł, z tego kwota 961 459,1 tys. zł została przekazana innym podmiotom.

Planowane dochody i wydatki NCBR w 2024 r. w części B. Planu finansowego NCBR (układ kasowy) po zmianach miały wynieść 1 246 011 tys. zł. Zrealizowane dochody wyniosły 1 201 697,1 tys. zł, tj. 96,4% planu po zmianach. Wydatki w 2024 r. wyniosły 1 182 532,8 tys. zł, tj. 94,9% planu po zmianach. Wydatki na realizację zadań wyniosły 1 024 578,6 tys. zł, tj. 96% planu po zmianach, z tego kwota 1 001 703,7 tys. zł została przyznana innym podmiotom.

NCBR wykorzystało środki z przyznanych dotacji w 95,4%, tj. z planowanej kwoty 1 215 789 tys. zł wykonanie wyniosło 1 160 259,1 tys. zł według planu po zmianach. Środki przyznane w formie dotacji celowej na inwestycje i zakupy inwestycyjne w kwocie 1 500 tys. zł zostały wykorzystane w 97,8%, tj. w kwocie 1 467,1 tys. zł. Jednocześnie w ramach środków przyznanych innym podmiotom NCBR z zaplanowanej według planu po zmianach kwoty 2 694 983 tys. zł przekazał 2 303 176,7 tys. zł, tj. 85,5% planu.

⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 1170. Dalej: ustawa o NCBR.

⁷ Spółka NCBR+ sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie. Jedynym udziałowcem wskazanej spółki jest NCBR. Dalej: Spółka.

W rezultacie wydatkowania środków osiągnięto cele prowadzonej działalności określone w rocznym planie działalności Centrum i planie finansowym w układzie zadaniowym.

W ramach szczegółowego badania wydatków stwierdzono, że część umów i aneksów zawartych na realizację projektów w ramach Programów strategicznych NCBR nie została poddana kontroli wstępnej, o której mowa w art. 54 ust. 1 pkt 3 ufp, przez Głównego księgowego Centrum ze względu na przyjętą przez NCBR interpretację przepisów powszechnie obowiązujących, pomimo wniosku NIK sformułowanego w ramach kontroli wykonania budżetu państwa w 2023 r.⁸

NCBR odstąpił od naliczenia kary umownej na Spółkę, która w sposób nienależyty zrealizowała usługi w obszarze administracji kadrowo-płacowej, co było niegospodarne i niezgodne z art. 42 ust. 5 ufp. Skutkiem była konieczność zapłacenia przez Centrum z własnych środków odsetek ustawowych pracownikowi w kwocie 1,7 tys. zł.

W sprawozdaniach Rb-40 oraz Rb-35 stwierdzono nieprawidłowości. W przypadku sprawozdania Rb-40 nie zostały uzupełnione dane w części A. Plan finansowy w układzie memoriałowym, w zakresie danych dotyczących stanu środków obrotowych na początek i na koniec 2024 r. Natomiast w sprawozdaniu Rb-35 kwota 9 006 641,46 zł została włączona do kwoty wykazanej w dziale A. Dochody w wierszu G.730.73008.8537 zamiast w tym samym dziale w wierszu G.730.73008.2007. Centrum dokonało odpowiednich korekt ww. sprawozdań w trakcie kontroli.

Centrum prawidłowo gospodarowało wolnymi środkami, dokonując, zgodnie z art. 48 ufp, lokat wolnych środków w formie depozytu u Ministra Finansów.

NCBR w 2024 r. wypracowało nadwyżkę środków finansowych w wysokości 500,9 tys. zł utworzonej na podstawie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 listopada 2010 r. w sprawie sposobu ustalania nadwyżki środków finansowych Narodowego Centrum Badań i Rozwoju⁹, a saldo na rachunku bankowym z tytułu zgromadzonych środków za lata poprzednie wynosiło 1 090,6 tys. zł.

IV. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹⁰ kontrolowanej działalności

OBSZAR	1. Wykonanie planu finansowego Narodowego Centrum Badań i Rozwoju
---------------	--

1.1 Wykonanie planu przychodów

Opis stanu faktycznego

W planie finansowym NCBR w układzie memoriałowym, zawartym w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2024 (część A) zaplanowano przychody w kwocie 1 403 795 tys. zł, zmniejszone w wyniku jednej zmiany planu do kwoty 1 250 053 tys. zł. Zrealizowane przychody wyniosły 1 145 582,0 tys. zł i były niższe w porównaniu do 2023 r. o 307 030,8 tys. zł, tj. o 21,1% oraz niższe o 104 471,0 tys. zł, tj. o 8,4% od kwoty w planie po zmianach. Jak wyjaśniła

⁸ Wystąpienie pokontrolne NIK po kontroli nr P/24/001 Wykonanie budżetu państwa w 2023 r. – wykonanie planu finansowego Narodowego Centrum Badań i Rozwoju.

⁹ Dz.U. Nr 236, poz. 1557.

¹⁰ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

pani Maria Grotowska, p.o. Dyrektora Biura Dyrektora Centrum (BDC), „wysokość środków w Planie NCBR oraz ponoszone wydatki w danym roku są ściśle związane z fazą wdrażania funduszy strukturalnych. O ile środki krajowe w planie NCBR utrzymują się w kolejnych latach na w miarę stabilnym poziomie, o tyle środki funduszy strukturalnych są bardzo zmienne i potrafią wykazywać różnice o kilkaset milionów lub nawet kilka miliardów złotych. W 2023 r. kończył się okres kwalifikowalności wydatków dla beneficjentów POIR¹¹ i POWER¹², wszystkie projekty kończyły się najpóźniej 31.12.2023 r., a największe wydatki na finansowanie projektów Centrum ponosiło w dwóch ostatnich latach kończącej się perspektywy. Natomiast na początku wdrażania kolejnej perspektywy wydatki są stosunkowo niewielkie, ponieważ zadania koncentrują się na naborach wniosków, podpisywaniu umów, a po stronie beneficjentów następuje rozpoczęcie realizacji projektów. Analogicznie wyglądało to na przełomie lat 2015/2016 przy kończeniu poprzedniej perspektywy”.

(akta kontroli str. 3-6, 25-63, 255-294, 325-397, 567-580, 1659-1660, 1805-1845, 1858-1868)

Zaplanowane przychody z dotacji z budżetu państwa w 2024 r. według planu po zmianach miały wynieść 1 210 380 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 1 117 791,4 tys. zł i było niższe o 92 588,6 tys. zł, tj. o 7,6%. W porównaniu do 2023 r. wykonanie było niższe o 94 414,0 tys. zł, tj. o 7,8%. Środki z dotacji stanowiły 97,6% przychodów NCBR.

Wysokość dotacji podmiotowej w planie po zmianach wynosiła 76 349 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 76 343,6 tys. zł i było wyższe w porównaniu do 2023 r. o 12,7%, tj. 8 601,7 tys. zł. Wysokość dotacji celowej w planie po zmianach wynosiła 1 011 868 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 981 864,1 tys. zł, tj. 97% i było niższe w porównaniu do 2023 r. o 6,9%, tj. 72 829,1 tys. zł. Wysokość dotacji na finansowanie projektów z udziałem środków UE została zaplanowana w planie po zmianach w kwocie 125 614 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 100 584,2 tys. zł (80,1%) i było niższe od wykonania za 2023 r. o 54,8%, tj. 121 735,3 tys. zł. Wysokość dotacji celowej na inwestycje i zakupy inwestycyjne według planu po zmianach wynosiła 1 958 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 1 467,1 tys. zł, tj. 74,9% planu. W porównaniu do 2023 r. realizacja była niższa o 4 456,2 tys. zł, tj. o 75,2%.

(akta kontroli str. 3-6, 25-63, 255-294, 325-397, 1659-1660, 1805-1845)

W 2024 r. NCBR otrzymało z Unii Europejskiej środki w wysokości 22 131,3 tys. zł, co oznaczało wykonanie na poziomie 70,1% planu po zmianach, natomiast w porównaniu do 2023 r. kwota otrzymanych środków była niższa o 203 828,2 tys. zł, tj. o 90,2%. P.o. Dyrektora BDC wyjaśniła, że „w ramach tych pozycji planu Centrum wykazuje przychody/dochody uzyskiwane w związku z realizacją projektów pozakonkursowych (jako beneficjent) i środki otrzymywane z Komisji Europejskiej w związku z realizacją programów i partnerstw międzynarodowych. W 2023 r. wysokie przychody były związane z kończeniem realizacji projektów pozakonkursowych POIR i POWER. Projekty zakończyły się 31.12.2023 r. W 2024 r. zaplanowane zostały środki na

¹¹ Program Operacyjny Inteligentny Rozwój (POIR) w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

¹² Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

rozpoczęcie nowych projektów w ramach FENG¹³ i FERS¹⁴, które zostały uruchomione w trakcie roku. Niepełne wykorzystanie środków wynika z późniejszego niż zakładano na etapie planowania podpisania umów z Instytucjami Zarządzającymi na realizację projektów FENG i FERS (podpisanie umów nastąpiło w IV kwartale 2024). Zadania związane z realizacją projektów będą kontynuowane w kolejnych latach, aż do końca perspektywy w 2029 r.” Centrum w 2024 r. nie otrzymało środków od innych jednostek sektora finansów publicznych.

W ramach pozostałych przychodów NCBR wykazało równowartość odpisów amortyzacyjnych w kwocie 4 461,4 tys. zł, tj. 74,4% planu po zmianach¹⁵, jak również otrzymane środki od jednostek spoza sektora finansów publicznych¹⁶ w kwocie 662,7 tys. zł, tj. 31,7% planu po zmianach.

(akta kontroli str. 3-6, 25-63, 255-294, 325-397, 567-580, 1659-1660, 1805-1845)

W ustawie budżetowej na rok 2024 dochody NCBR według planu finansowego w układzie kasowym (część B) zaplanowano w kwocie 1 402 551 tys. zł, które stosownie do zmian planu finansowego zmniejszono do kwoty 1 246 011 tys. zł. Zrealizowane dochody wyniosły 1 201 697,1 tys. zł i były niższe w porównaniu do 2023 r. o 381 532,2 tys. zł, tj. o 24,1% oraz niższe o 44 313,8 tys. zł, tj. o 3,6% od kwoty planowanej po zmianach. Zaplanowane dochody z dotacji z budżetu państwa według planu po zmianach wyniosły 1 212 338 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 1 177 549,1 tys. zł i było niższe o 34 788,9 tys. zł, tj. 2,9%. W porównaniu do 2023 r. wykonanie było niższe o 169 397,4 tys. zł, tj. 12,6%. Środki z dotacji stanowiły 98% dochodów NCBR.

W ujęciu memoriałowym wykonanie planu przychodów wyniosło 91,6% planu po zmianach (1 145 582 tys. zł), a w ujęciu kasowym wykonanie planu dochodów wyniosło 96,4% planu po zmianach (1 201 697,1 tys. zł).

(akta kontroli str. 3-6, 25-63, 255-294, 325-397, 1659-1660, 1805-1845)

Według sprawozdania Rb-N należności wymagalne na dzień 31 grudnia 2024 r. wyniosły 73 034 tys. zł, z tego 106,8 tys. zł z tytułu dostaw towarów i usług oraz 72 927,2 tys. zł pozostałe. W 2024 r. NCBR nie wydał decyzji o umorzeniu należności wynikających z rozliczenia środków finansowych przyznanych na

¹³ Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2021-2027.

¹⁴ Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2021-2027.

¹⁵ Wykonanie wynika z niższego niż planowano wydatkowania środków na zakupy inwestycyjne oraz niższej amortyzacji środków niskocennych.

¹⁶ W ramach tej pozycji wykazana została równowartość odpisów amortyzacyjnych oraz środki w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) otrzymywane z Polskiego Funduszu Rozwoju (PFR) na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej dla inwestycji A.2.2.1, tj. Inwestycje we wdrażaniu technologii i innowacji środowiskowych, w tym związanych z Gospodarką Obiegu Zamkniętego (przeprowadzenie naboru) oraz dla inwestycji C.3.1.1, tj. Cyberbezpieczeństwo — CyberPL, infrastruktura przetwarzania danych i dostarczania usług cyfrowych oraz optymalizacja infrastruktury służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo (jednostka wspierająca plan rozwoju). Jak wyjaśniła p.o. Dyrektora BDC, „niższe wykonanie wynikało z niższego wykorzystania środków w ramach inwestycji C.3.1.1 w związku z przesunięciem terminu rozstrzygnięcia ogłoszonego naboru na 2025 r. (niższymi kosztami związanymi z uruchomieniem naboru, oceną wniosków o dofinansowanie ze względu na niedużą liczbę złożonych wniosków) – Centrum w związku z tym nie wnioskowało o przekazanie wszystkich zaplanowanych środków, jak również niższego wykorzystania środków w ramach inwestycji A.2.2.1 w związku z niewielką liczbą projektów wybranych do dofinansowania oraz w związku z uzgodnieniem z Ministerstwem Cyfryzacji terminu planowanej konferencji na 2025 r. (a nie jak pierwotnie zakładano na 2024 r.) – Centrum w związku z tym nie wnioskowało o przekazanie wszystkich zaplanowanych środków”.

wykonanie projektów. Nie doszło też do odroczenia lub rozłożenia na raty należności.

Szczegółowym badaniem objęto 12 należności na kwotę 34 357,8 tys. zł i w badanym zakresie, na podstawie przedłożonych do kontroli dokumentów, nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 88-91, 101-254, 444-446, 447-469, 546-551, 552-556, 591-593, 597-599, 1858-1868)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Opis stanu
faktycznego

1.2 Wykonanie planu kosztów

Plan finansowy NCBR w układzie memoriałowym ujęty w ustawie budżetowej na 2024 r. (część A) obejmował koszty w kwocie 1 403 795 tys. zł, które w planie po zmianach zmniejszono do kwoty 1 250 053 tys. zł. W 2024 r. koszty wyniosły 1 145 452,5 tys. zł i były niższe od kwoty wskazanej w planie po zmianach o 104 600,5 tys. zł, tj. o 8,4% i niższe o 307 886,8 tys. zł, tj. o 21,2% w porównaniu do 2023 r. Wynik brutto wyniósł 129,5 tys. zł.

Koszty funkcjonowania NCBR wyniosły 161 118,5 tys. zł i były niższe od planu po zmianach o 21 729,5 tys. zł, tj. o 11,9% oraz niższe o 33 942,4 tys. zł, tj. o 17,4% od kosztów poniesionych w 2023 r. Koszty te stanowiły 14,1% kosztów ogółem. Największy udział w tej grupie kosztów miały wynagrodzenia w kwocie 72 732,6 tys. zł (45,1%) oraz pozostałe koszty funkcjonowania, które wyniosły 49 974,4 tys. zł (31%). Koszty realizacji zadań wyniosły 984 333,9 tys. zł i były niższe od planowanych kosztów (1 067 205 tys. zł) o kwotę 82 871,1 tys. zł, tj. o 7,8% i niższe o 273 944,4 tys. zł, tj. o 21,8%, od kosztów poniesionych w 2023 r. Jednocześnie 97,7% kosztów realizacji zadań, tj. 961 459,1 tys. zł stanowiły środki przekazane innym podmiotom.

Środki na inwestycje i zakupy inwestycyjne przyznane w ramach dotacji celowej przewidziane w planie po zmianach na kwotę 1 958 tys. zł zostały wykorzystane w kwocie 1 467,1 tys. zł, tj. w 74,9%. P.o. Dyrektora BDC wyjaśniła, że wynikało to z realizacji większości zakupów w 2023 r., niższych kwot w ramach przeprowadzonych postępowań oraz długiego procedowania pierwszej zmiany planu finansowego (od lipca do listopada 2024 r.), w związku z tym „nie było możliwości przeprocedowania kolejnej zmiany planu, w której te oszczędności zostałyby wykazane w planie”.

NCBR przekazało w 2024 r. środki przyznane innym podmiotom w kwocie 2 303 176,7 tys. zł, co stanowiło 85,5% zaplanowanej kwoty 2 694 983 tys. zł w planie po zmianach. Wykonanie było jednocześnie niższe niż w 2023 r. o 65,1%, tj. o 4 292 030,3 tys. zł. W wyjaśnieniach, p.o. Dyrektora BDC wskazała, że niższe wykonanie planu w stosunku do 2023 r. wynikało z zakończenia poprzedniej perspektywy finansowej UE, jak również z zakończenia okresu kwalifikowalności wydatków dla beneficjentów programów POIR i POWER. Zwróciła również uwagę, że znacząco niższe środki przekazywane beneficjentom wynikają z wieloletniej charakterystyki wykorzystania środków przez beneficjentów w zależności od fazy wdrażania programów UE.

(akta kontroli str. 3-6, 25-63, 255-294, 325-397, 567-580, 1659-1660, 1805-1845, 1858-1868)

Wydatki NCBR w 2024 r. według planu finansowego w układzie kasowym (część B) wyniosły 1 182 532,8 tys. zł i były niższe o kwotę 63 478,2 tys. zł, tj. o 5,1% od kwoty zaplanowanej w planie po zmianach. W porównaniu do 2023 r. wydatki były niższe o 451 623,0 tys. zł, tj. o 27,6%.

Wydatki na funkcjonowanie NCBR wyniosły 156 487,1 tys. zł i były niższe od planu po zmianach o 20 360,9 tys. zł, tj. o 11,5% oraz niższe o 33 587,4 tys. zł (17,7%) od wydatków poniesionych w 2023 r. Stanowiły one 13,2% wydatków ogółem. Wydatki na realizację zadań stanowiły 86,6% wszystkich wydatków i wyniosły 1 024 578,6 tys. zł (96% planu po zmianach), z tego 1 001 703,7 tys. zł, tj. 97,8% stanowiły środki przyznane innym podmiotom, które były niższe o 148 637,4 tys. zł, tj. o 12,9% od wydatków poniesionych w 2023 r.

(akta kontroli str. 3-6, 25-63, 255-294, 325-397, 1659-1660, 1805-1845, 1858-1868)

Badaniem objęto środki przeznaczone na koszty funkcjonowania, realizację zadań i pozostałe koszty na ogólną kwotę 929 656,2 tys. zł oraz wydatki majątkowe w kwocie 1 467,1 tys. zł¹⁷. Próbę do szczegółowego badania dobrano z zastosowaniem metody MUS¹⁸ i uzupełniono o pozycje dobrane celowo w łącznej liczbie 60 wydatków na kwotę 264 607,3 tys. zł (28,4%), z tego dwa wydatki o wartości 234,4 tys. zł obejmowały zakupy inwestycyjne¹⁹.

Część umów i aneksów objętych szczegółowym badaniem dotyczących projektów realizowanych w ramach Programów strategicznych NCBR nie została poddana kontroli wstępnej Głównego księgowego Centrum zgodnie z art. 54 ust. 1 pkt 3 ufp, co zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 474-481, 482-494, 606-609, 610-691, 692-745, 746-751, 752-757, 1791-1804)

Ponadto badaniem objęto również koszty i wydatki finansowane lub współfinansowane środkami z UE na łączną kwotę 96 788,5 tys. zł. Płatności z budżetu środków europejskich były realizowane bezpośrednio z Banku Gospodarstwa Krajowego i ewidencjonowane na kontach pozabilansowych (konto 920 i 930). Wydatki w tym zakresie w 2024 r. wyniosły 1 161 267,5 tys. zł. W badanym zakresie, na podstawie przedłożonych do kontroli dokumentów, nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 482-494, 1791-1804)

W ramach wydatków objęto badaniem również wkłady pieniężne i objęcie akcji spółek finansowane ze środków dotacji celowej z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego²⁰, dla których jedynym właścicielem był NCBR. W 2024 r. NCBR objęło wkłady pieniężne w spółce IDEAS NCBR sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie w kwocie 25 000 tys. zł²¹ oraz w spółce AKCES NCBR sp. z o.o.

¹⁷ Zakupy dotyczyły oprogramowania i sprzętu komputerowego, w tym zakup switchy, pamięci masowej, pamięci RAM do serwera oraz serwera z oprogramowaniem.

¹⁸ MUS (ang. Monetary Unit Sampling) jest to metoda losowania wydatków z prawdopodobieństwem proporcjonalnym do wartości.

¹⁹ Zakup i dostawa pamięci masowej z gwarancją producenta na kwotę 125,5 tys. zł oraz zakup i dostawa serwera wraz z oprogramowaniem oraz gwarancją na kwotę 108,9 tys. zł (kwota faktury wynosiła 109,5 tys. zł, jednak w związku z opóźnieniem w dostawie serwera została naliczona kara umowna w wysokości 0,6 tys. zł i potrącona z wypłacanego wynagrodzenia dla wykonawcy).

²⁰ Dalej: MNiSW.

²¹ Na podstawie dwóch wniosków spółki Ideas NCBR sp. z o.o. kapitał zakładowy został podwyższony odpowiednio o 1 000 oraz 4 000 tys. zł tj. łącznie o kwotę 5 000 tys. zł do kwoty 50 000 tys. zł, natomiast pozostała kwota odpowiednio 14 000 tys. zł oraz 6 000 tys. zł, tj. łącznie 20 000 tys. zł została przeznaczona na podwyższenie kapitału zapasowego (agio), co zostało potwierdzone aktami notarialnymi (Repertorium A nr 16314/2024 oraz Repertorium A nr 37185/2024) oraz po wcześniejszym uzyskaniu zgody Ministra na podstawie art. 30a ust. 1 pkt 2 ustawy o NCBR.

z siedzibą w Radomiu w kwocie 13 275 tys. zł²². NCBR nie objęło w 2024 r. akcji w NCBR Investment Fund ASI S.A. z siedzibą w Warszawie.

(akta kontroli str. 482-494, 1791-1804)

NCBR było również jedynym właścicielem spółki NCBR+ sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, z którą zawarło umowę nr 36/23/WR z dnia 18 grudnia 2023 r. o świadczenie usług w trybie zamówienia z wolnej ręki na podstawie art. 214 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych²³ o wartości 39 975 tys. zł brutto. Do dnia 31 grudnia 2024 r. wypłacono wynagrodzenie w kwocie 35 005 tys. zł brutto. Świadczone w ramach ww. umowy usługi dotyczyły m.in. obszaru wsparcia administracyjno-technicznego oraz obsługi zamówień publicznych, wsparcia Public Relations, promocji i współpracy z interesariuszami, wsparcie HR²⁴, wsparcia obsługi finansów i księgowości oraz wsparcie w zakresie prowadzenia kontroli. Centrum odstąpiło od naliczenia kary umownej spółce NCBR+ sp. z o.o., która w sposób nienależyty zrealizowała usługi w obszarze administracji kadrowo-płacowej, co było niegospodarne i niezgodne z art. 42 ust. 5 ufp i zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 482-494, 1686-1726, 1791-1804)

Nadzór korporacyjny nad spółkami był prowadzony przez NCBR w oparciu o obowiązujące „Zasady Nadzoru Korporacyjnego Narodowego Centrum Badań i Rozwoju nad Spółkami Zależnymi”, które zostały wprowadzone Zarządzeniem nr 97/2021 Dyrektora NCBR z dnia 29 grudnia 2021 r. na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy o NCBR oraz art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 roku o zasadach zarządzania mieniem państwowym²⁵ i stanowią akt obowiązujący we wszystkich czterech spółkach, których właścicielem było NCBR.

(akta kontroli str. 482-494, 1791-1804)

Spośród wskazanych spółek NCBR+ sp. z o.o. osiągnęło w 2024 r. roku zysk netto w wysokości 360 tys. zł, natomiast pozostałe spółki poniosły stratę: NCBR Investment Fund ASI S.A. – strata netto: - 4 003,7 tys. zł, IDEAS NCBR sp. z o.o. – strata netto: - 33 535,8 tys. zł, AKCES NCBR sp. z o.o. – strata netto: - 8 857,8 tys. zł²⁶.

(akta kontroli str. 331-397)

Wydatki związane z działalnością promocyjno-reklamową Centrum w 2024 r., wyniosły 4 511,4 tys. zł, w tym 2 628,2 tys. zł finansowane z budżetu państwa oraz 1 883,2 tys. zł z budżetu środków europejskich. Środki przeznaczono m.in. na udział w wydarzeniach i konferencjach, zakup materiałów i usług reklamowych, jak również czasu antenowego w radiu, spotów reklamowych w pociągach regionalnych i Lotnisku Chopina w Warszawie oraz artykułów sponsorowanych w prasie i Internecie. Centrum planowało działalność w tym zakresie w planie działalności wyznaczając określone mierniki, które poddawano weryfikacji w sprawozdaniu z działalności. Szczegółowym badaniem objęto osiem wydatków w ramach działań promocyjno-reklamowych o wartości

²² Zgodnie z wnioskiem spółki Akces NCBR sp. z o.o. kapitał zakładowy został podwyższony o kwotę 2 000 tys. zł do kwoty 8 974 tys. zł, natomiast pozostała kwota, tj. 11 275 tys. zł została przeznaczona na podwyższenie kapitału zapasowego (agio), co zostało potwierdzone aktem notarialnym (Repertorium A nr 36149/2024) po wcześniejszym uzyskaniu zgody Ministra na podstawie art. 30a ust. 1 pkt 2 ustawy o NCBR.

²³ Dz. U. z 2024 r. poz. 1320. Dalej: Pzp.

²⁴ Zasoby ludzkie (ang. Human Resources).

²⁵ Dz. U. z 2024 poz. 125, ze zm.

²⁶ Dane ze Sprawozdania finansowego NCBR za 2024 r., Dodatkowe Informacje i Objasnienia, str. 23.

1 189,5 tys. zł (26,4%)²⁷. W badanym zakresie, na podstawie przedłożonych do kontroli dokumentów, nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 398-418, 419-431, 1846-1857)

Plan postępowań o udzielenie zamówień publicznych w 2024 r. został sporządzony i zamieszczony w Biuletynie Zamówień Publicznych 22 lutego 2024 r. oraz opublikowany na stronie internetowej NCBR. W trakcie roku aktualizowany był czterokrotnie - umieszczone na stronie internetowej pliki ze zmianami w dwóch przypadkach nie były poprawne²⁸ i odpowiednie zmiany w tym zakresie zostały wprowadzone przez NCBR w trakcie kontroli NIK.

Roczne Sprawozdanie o udzielonych zamówieniach zostało opublikowane 17 lutego 2025 r., zgodnie z nim Centrum przeprowadziło w 2024 r. łącznie 33 zakończone zawarciem umowy postępowania na łączną kwotę 78 859,7 tys. zł, z czego: 10 postępowań w trybie przetargu nieograniczonego na kwotę 30 113,3 tys. zł; trzy w trybie z wolnej ręki na kwotę 42 229 tys. zł²⁹ oraz 20 w trybie podstawowym na podstawie art. 275 Pzp na kwotę 6 517,4 tys. zł. W badanym zakresie, na podstawie przedłożonych do kontroli dokumentów, nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 419-423, 424-443, 1727-1789, 1846-1857)

Szczegółowemu badaniu poddano trzy postępowania powyżej 130 tys. zł na łączną kwotę 1 347,3 tys. zł netto:

- 1) Postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego prowadzonego w trybie podstawowym bez negocjacji na podstawie art. 275 pkt 1 Pzp pn. „Zakup usługi organizacji wydarzenia, jakim jest gala finałowa podsumowania programu oraz prezentacja laureatów programu Lider”³⁰ o wartości 453,9 tys. zł netto. W postępowaniu złożono w sumie osiem ofert, z których po ponownej ocenie³¹, trzy zostały odrzucone, natomiast w stosunku do oferty z najniższym wynagrodzeniem, na podstawie art. 224 ust. 1 Pzp przeprowadzono postępowanie wyjaśniające w zakresie rażąco niskiej ceny. W umowie określono maksymalne wynagrodzenie na kwotę 387,4 tys. zł brutto (315 tys. zł netto). Zgodnie z umową na podstawie protokołu odbioru

²⁷ 1) Podsumowanie programu oraz prezentacja laureatów programu LIDER poprzez organizację wydarzenia, jakim jest gala finałowa (372 tys. zł); 2) Zakup usług marketingu on-line. Usługi przygotowania, planowania, przeprowadzenia i ewaluacji kampanii reklamowych promujących NCBR w Internecie z wykorzystaniem narzędzi SEM oraz kanałów Social Media (293,2 tys. zł); 3) Wsparcie działań komunikacyjnych i promocyjnych w celu zwiększenia dotarcia do opinii publicznej z informacjami o działaniach realizowanych w NCBR głównie z FE, poprzez nawiązanie współpracy z radiem - zakup czasu antenowego lub audycji: dwie kampanie reklamowe dot. naboru FENG w radiu o wartości 53,4 tys. zł oraz 55,3 tys. zł; 4) Produkcja i dostawa gadżetów oraz materiałów konferencyjnych z logo NCBR (227,2 tys. zł); 5) Kampania KPK „Regiony na Horyzoncie” - artykuły sponsorowane (51,7 tys. zł); 6) Kampania KPK „Regiony na Horyzoncie” - spoty promocyjne i reklama w pociągach regionalnych (79,5 tys. zł); 7) Ogólna promocja KPK - Horyzontu Europa: spot promocyjny i kampania na Lotnisku Chopina w Warszawie (57,2 tys. zł).

²⁸ Inna wersja pliku dla zmiany nr 2 oraz plik zablokowany do odczytu dla zmiany nr 5.

²⁹ W jednym przypadku NCBR wykazało postępowanie o udzielenie zamówienia, do którego stosuje się przepisy ustawy, w którym wystąpił konflikt interesów, o którym mowa w art. 56 ust. 2 Pzp, w tym skutkujący wykluczeniem wykonawcy na podstawie art. 109 ust. 1 pkt 6 Pzp, lub w których wykonawcy zawarli porozumienie mające na celu zakłócenie konkurencji, o którym mowa w art. 108 ust. 1 pkt 5 Pzp, tj. zamówienia udzielanego w trybie z wolnej ręki na podstawie art. 214 ust. 1 pkt 11 Pzp dla NCBR+ sp. z o.o.

³⁰ Numer ogłoszenia w Biuletynie Zamówień Publicznych (BZP): 2023/BZP 00514247; nr postępowania 48/23/TPBN.

³¹ NCBR w ramach pierwszej oceny odrzucił cztery oferty ze względu na braki formalne w zakresie podpisu elektronicznego jednego z plików, jednak na skutek wyjaśnień odrzuconych oferentów przeprowadził ponowną ocenę wszystkich ofert i w przypadku jednej oferty uwzględnił ją w ponownej ocenie.

i prawidłowo wystawionej faktury zapłata za faktycznie zrealizowane usługi wyniosła 372 tys. zł brutto.

- 2) Postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego prowadzonego w trybie podstawowym z możliwością prowadzenia negocjacji treści ofert w celu ich ulepszenia na podstawie art. 275 pkt 2 Pzp pn. „Zakup usług marketingu on-line”³² o wartości 591,3 tys. zł netto. W postępowaniu zostało złożonych sześć ofert, z których cztery zostały odrzucone, a dwie zostały ocenione według kryteriów przewidzianych w Specyfikacji Warunków Zamówienia. Zgodnie z zawartą umową o świadczenie usług marketingowych on-line, polegających na przygotowaniu, zaplanowaniu, przeprowadzaniu i ewaluacji kampanii reklamowych promujących działalność NCBR w Internecie, zarówno w wyszukiwarkach internetowych, jak i na kanałach social media, maksymalne wynagrodzenie Wykonawcy zostało ustalone w kwocie 693,6 tys. zł brutto (563,9 tys. zł netto).
- 3) Postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego prowadzonego w trybie podstawowym bez negocjacji na podstawie art. 275 pkt 1 Pzp pn. „Zakup i dostawa gadżetów promocyjnych i materiałów konferencyjnych z logo”³³ o wartości 302,1 tys. zł netto. W postępowaniu złożono pięć ofert, z czego jedna została odrzucona, a wybrany pierwotnie wykonawca uchylił się od zawarcia umowy. Zgodnie z dyspozycją art. 263 Pzp, NCBR dokonał ponownej oceny ofert i dokonał ponownego wyboru wykonawcy. Umowa obejmowała produkcję i dostawę materiałów promocyjnych wraz z opakowaniami w ramach trzech zadań, realizowanych odpowiednio dla Działu Komunikacji i Marketingu (97,9 tys. zł netto), Działu Krajowego Punktu Kontaktowego (34,4 tys. zł netto) oraz Działu Wsparcia Polskich Podmiotów w Brukseli (86,9 tys. zł netto). Całkowite wynagrodzenie ustalone w wysokości 219,2 tys. zł netto (269,5 tys. zł brutto), zostało wydatkowane na podstawie protokołów i faktur odrębnie dla każdego ww. zadania.

(akta kontroli str. 419-423, 424-431, 1846-1857)

Wybrane do badania zamówienia poniżej 130 tys. zł dotyczyły produkcji spotów reklamowych i przeprowadzenia kampanii reklamowej Horyzontalnych Punktów Kontaktowych w pociągach w kilku województwach na terenie Polski (79,6 tys. zł brutto)³⁴ oraz przeprowadzenie kampanii reklamowej programu Horyzont Europa na Lotnisku Chopina w Warszawie (56,9 tys. zł brutto)³⁵. W badanym zakresie, na podstawie przedłożonych do kontroli dokumentów, nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 419-423, 424-431, 1846-1857)

Zgodnie ze sprawozdaniem Rb-Z o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji za IV kwartał 2024 r. w NCBR nie odnotowano zobowiązań wymagalnych. NCBR w 2024 r. nie zaciągał też kredytów ani pożyczek.

(akta kontroli str. 88-91, 101-254, 758-761)

NCBR otrzymało w 2024 r. dotację podmiotową, dotacje celowe oraz dotację inwestycyjną – zgodnie ze sprawozdaniem Rb-40, łączna kwota wykorzystanych dotacji w 2024 r. wyniosła 1 160 259,1 tys. zł wobec planowanych (plan po zmianach) środków w wysokości 1 215 789 tys. zł (95,4%). Wykorzystanie dotacji

³² Numer ogłoszenia w Biuletynie Zamówień Publicznych (BZP): 2024/BZP 00471770; nr postępowania 26/24/TPZNK.

³³ Numer ogłoszenia w Biuletynie Zamówień Publicznych (BZP): 2024/BZP 00321653; nr postępowania 8/24/TPBN.

³⁴ Numer postępowania: 39/24/PU/P11.

³⁵ Numer postępowania: 109/24/PU/P10.

podmiotowej, czterech celowych o największej wartości oraz dotacji celowej na inwestycje i zakupy inwestycyjne przedstawiało się następująco:

- 1) dotacja podmiotowa³⁶ została przyznana pierwotnie przez Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej³⁷ na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 2 ustawy o NCBR w wysokości 74 062 tys. zł, natomiast w związku z wejściem w życie z dniem 7 marca 2024 r. nowelizacji wskazanej ustawy³⁸ umowa od tego dnia była nadzorowana przez MNiSW. Kwota dotacji została podwyższona przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego³⁹ w ramach aneksu nr 3⁴⁰ do kwoty 76 349 tys. zł. Centrum wykorzystało 76 343,6 tys. zł, a niewykorzystana kwota 5,4 tys. zł została zwrócona w terminie wskazanym w umowie. Rozliczenie dotacji na dzień zakończenia czynności kontrolnych nie zostało zatwierdzone⁴¹.
- 2) dotacja celowa⁴² przyznana przez Ministra – pierwotna kwota dotacji w wysokości 1 013 113 tys. zł została zmniejszona na podstawie dwóch decyzji Ministra⁴³ oraz aneksów⁴⁴ do kwoty 981 868 tys. zł, z której kwota 594 168 tys. zł dotyczyła finansowania badań aplikacyjnych, natomiast kwota 387 700 tys. zł dotyczyła wsparcia B+R w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa. Wykonanie wyniosło odpowiednio 594 164,1 tys. zł i 387 700 tys. zł, tj. łącznie 981 864,1 tys. zł (100%). Minister zatwierdził przedstawione rozliczenie dotacji celowej przez NCBR w dniu 1 kwietnia 2025 r. Niewykorzystane środki w kwocie 3,9 tys. zł zostały zwrócone w terminie.
- 3) dotacja celowa⁴⁵ przyznana przez Ministra dla NCBR jako Instytucji Pośredniczącej (IP) z przeznaczeniem na dofinansowanie działań realizowanych przez IP w ramach Osi Priorytetowej IV pomoc techniczna Programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki⁴⁶ w kwocie 62 216 tys. zł, z tego 49 593 tys. zł na finansowanie oraz 12 623 tys. zł na współfinansowanie, która w ramach jednego aneksu⁴⁷ została obniżona do kwoty 60 272 tys. zł, odpowiednio 48 043 tys. zł finansowanie i 12 229 tys. zł współfinansowanie. Wykonanie wyniosło 46 236 tys. zł (77,2%), a kwota 13 650 tys. zł została zwrócona w terminie. Powodem niższego wykonania umowy było m.in. przesunięcie części ocen wniosków o dofinansowanie na kolejny rok oraz niski poziom rekomendacji do dofinansowania wniosków złożonych w ramach ogłoszonych konkursów (ok. 10% wniosków). Rozliczenie dotacji zostało zatwierdzone przez Ministra w dniu 1 kwietnia 2025 r.

³⁶ Umowa nr DIR/NCBR/1/2024/DP z dnia 5 stycznia 2024 r.

³⁷ Dalej: MFiPR.

³⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 227.

³⁹ Minister Nauki w okresie od 13 grudnia 2023 r. do 17 stycznia 2025 r.; Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w okresie od 17 stycznia 2025 r. Dalej: Minister.

⁴⁰ Aneks nr 1 z dnia 2 grudnia 2024 r.

⁴¹ Z przekazanego przez NCBR rozliczenia wynika, że największe wydatki w ramach dotacji podmiotowej zostały poniesione na usługi obce – pozostałe w kwocie 49 360,1 tys. zł, z tego 42 888,2 tys. zł stanowiły koszty usług pozostałych.

⁴² Umowa nr 1/NCBR/DC/2024 z dnia 22 stycznia 2024 r.

⁴³ Decyzja nr 01/NCBR/2024-1 z dnia 18 listopada 2024 r. oraz decyzja nr 01/NCBR/2024-2 z dnia 11 grudnia 2024 r.

⁴⁴ Aneks nr 2 z dnia 21 listopada 2024 r. (zmniejszenie o kwotę 1 245 tys. zł) i aneks nr 3 z dnia 20 grudnia 2024 r. (zmniejszenie o kwotę 30 000 tys. zł).

⁴⁵ Umowa nr 1/FENG/NCBR/2024 z dnia 21 maja 2024 r.

⁴⁶ Dalej: FENG.

⁴⁷ Aneks nr 1 z dnia 24 września 2024 r. - przesunięcie środków pomiędzy pomocą techniczną FENG i FERS o kwotę 1 944 tys. zł.

- 4) dotacja celowa⁴⁸ przyznana przez Ministra dla NCBR jako IP z przeznaczeniem na współfinansowanie projektów realizowanych przez beneficjentów w ramach Osi Priorytetowej I i III oraz na dofinansowanie działań realizowanych przez IP w ramach Osi Priorytetowej VI pomoc techniczna Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego na kwotę 41 401 tys. zł, z tego kwota 23 398 tys. zł przeznaczona na współfinansowanie projektów realizowanych przez beneficjentów Priorytetu I i III FERS, natomiast kwota 18 003 tys. zł przeznaczona na dofinansowanie działań w ramach pomocy technicznej FERS realizowanych przez IP, w tym na współfinansowanie kwota 3 147 tys. zł. W ramach aneksu⁴⁹ podwyższono wysokość dotacji do kwoty 43 345 tys. zł, podwyższając część dotyczącą pomocy technicznej i współfinansowania odpowiednio do kwoty 19 947 tys. zł i 3 487 tys. zł. Wykonanie wyniosło 39 806,6 tys. zł (91,8%), a niewykorzystana kwota 3 538,4 tys. zł została zwrócona przez NCBR w terminie wskazanym w umowie. Rozliczenie umowy zostało zatwierdzone przez Ministra w dniu 1 kwietnia 2025 r.
- 5) dotacja inwestycyjna⁵⁰ przyznana przez Ministra w ramach umowy dotacyjnej została zawarta na kwotę 1 958 tys. zł, a następnie w drodze aneksu⁵¹ obniżona do kwoty 1 500 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 1 467,1 tys. zł (97,8%), zwrot w kwocie 32,9 tys. zł został dokonany w terminie, przedstawione rozliczenie dotacji zostało zatwierdzone w dniu 1 kwietnia 2025 r.

(akta kontroli str. 557-559, 560-561, 940-955, 1858-1868)

Ponadto, NCBR w 2024 r. wydatkowało środki także na podstawie dwóch umów o dofinansowanie zawartych w trybie niekonkurencyjnym w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 (FENG) i Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS). W pierwszym przypadku zawarto umowę na realizację projektu „Innowacyjne zamówienia publiczne” na kwotę 505 000 tys. zł, z których w 2024 r. wydatkowano 4 579,1 tys. zł. W drugim przypadku umowę zawarto na realizację projektu „Uczelnie Przyszłości” na kwotę 65 595,9 tys. zł⁵², z których w 2024 r. wydatkowano 720,4 tys. zł.

(akta kontroli str. 763-765, 766-767, 915-917, 918-925, 956-1003, 1858-1868)

NCBR nie otrzymało w 2024 r. od Prezesa Rady Ministrów polecenia wpłaty środków pieniężnych do Funduszu Przeciwdziałania COVID-19⁵³.

(akta kontroli str. 315-317)

⁴⁸ Nr umowy 1/FERS/NCBR/2024 z dnia 15 kwietnia 2024 r.

⁴⁹ Aneks nr 1 z dnia 8 listopada 2024 r. – kwota 1 944 tys. zł przesunięta ze środków pomocy technicznej FENG do FERS.

⁵⁰ Umowa nr 2/NCBR/DC/2024 z dnia 26 lipca 2024 r.

⁵¹ Aneks nr 1 z dnia 12 grudnia 2024 r.

⁵² Z czego 62 316,1 tys. zł z budżetu środków europejskich i 3 279,8 tys. zł ze środków dotacji celowej.

⁵³ Na podstawie art. 65 ust. 16 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 568 ze zm.) Prezes Rady Ministrów mógł wydać jednostkom sektora finansów publicznych, o których mowa w art. 9 pkt 5-8 i 14 ufp (m.in. agencjom wykonawczym), wiążące polecenie dokonania wpłaty środków pieniężnych do Funduszu Przeciwdziałania COVID-19, określając ich wysokość oraz termin wpłaty.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Trzy umowy i sześć aneksów⁵⁴ zawartych w związku z realizacją projektów w ramach Programów strategicznych NCBR, nie zostały poddane kontroli wstępnej, o której mowa w art. 54 ust. 1 pkt 3 ufp, przez Głównego księgowego Centrum ze względu na przyjętą przez NCBR interpretację przepisów powszechnie obowiązujących.

Zgodnie z art. 54 ust. 1 pkt 3 ufp Główny księgowy jednostki sektora finansów publicznych dokonuje wstępnej kontroli zgodności operacji gospodarczych i finansowych z planem finansowym oraz kompletności i rzetelności dokumentów dotyczących operacji gospodarczych i finansowych. Do 2023 r. NCBR interpretowało powyższy przepis bardzo wąsko sprowadzając w przyjętych regulacjach wewnętrznych rolę Głównego księgowego Centrum do sprawowania kontroli nad dokumentami księgowymi (faktury, rachunki, płaćności) i ich prawidłową wypłatą. Tym samym został on pozbawiony możliwości dokonywania kontroli wstępnej zawieranych umów lub aneksów, z wyjątkiem postępowań o zamówienia publiczne, w których Główny księgowy Centrum miał obowiązek akceptować umowę.

NIK podczas kontroli wykonania budżetu państwa w 2023 r. uznała powyższy stan za nieprawidłowy i wnioskuje o wprowadzenie zmian w obowiązujących procedurach i instrukcjach, które zapewnią, że umowy lub aneksy zawierane przez NCBR oraz wnioski zakupowe, w przypadku których nie jest konieczne zawarcie umowy, będą poddawane wstępnej kontroli przez głównego księgowego w celu potwierdzenia zabezpieczenia środków w planie finansowym przed zaciągnięciem zobowiązania. NCBR zmodyfikowało w 2024 r. procedurę dotyczącą postępowań o zamówienia publiczne oraz zakupy⁵⁵ i wprowadził konieczność uzyskiwania akceptacji Głównego księgowego Centrum w obiegu dokumentów, w tym również w przypadku wniosków zakupowych, dla których nie jest konieczne zawieranie umowy. Nie dokonano jednak zmian w procedurach dotyczących zawierania umów przez Dyrektora Centrum lub osoby upoważnione w Programach strategicznych NCBR, takich jak m.in. INFOSTRATEG, HYDROSTRATEG oraz dotyczących bezpieczeństwa i obronności (DOB). Utrzymywanie się tej nieprawidłowości w 2024 r. wskazuje na niezrealizowanie w całości wniosku pokontrolnego sformułowanego w wystąpieniu pokontrolnym NIK z dnia 6 czerwca 2024 r.

P.o. Dyrektora BDC wyjaśniła, że „wskazane umowy są umowami z Wykonawcami projektów wybranymi do dofinansowania na podstawie przepisów ustawy o NCBR, w trybie konkursowym. Zgodnie z art. 41 ust. 1 i 2 ustawy - Dyrektor zawiera z Wykonawcą projektu, wybranym w drodze konkursu, umowę o wykonanie i finansowanie projektu.

⁵⁴ Umowy: nr CETP/2022/45/WECHULL+/2024 z dnia 10 września 2024 r.; DOB-BIO-12-06-008-2023 z dnia 10 grudnia 2024 r.; INFOSTRATEG6/0010/2023 z dnia 2 września 2024 r. i aneksy: aneks nr 3/2024 z dnia 12 grudnia 2024 r. do umowy nr DWP/PBiWP/VI/2023; aneks nr 1/2024 z dnia 24 września 2024 r. do umowy nr HYDROSTRATEG1/000E/2022; aneks nr 1/2024 z dnia 21 listopada 2024 r. do umowy nr LIDER/46/0237/L-12/20/NCBR/2021; aneks nr 1/2024 z dnia 27 września 2024 r. do umowy nr GOSPOSTRATEG-III/0034/2020-00 ; aneks nr 7/2024 z dnia 8 lipca 2024 r. i aneks nr 8/2024 z dnia 2 października 2024 r. do umowy nr DOB-BIO10/07/01/2019.

⁵⁵ PW_3.7.2-1 Zakup produktów i usług. Procedura: Zamówienia publiczne. Wydanie 09/01 z 13 listopada 2024 r.

W umowie określa się w szczególności:

- 1) zakres tematyczny projektu, termin i warunki jego wykonania;
- 2) wysokość środków finansowych i tryb ich przekazywania przez Centrum;
- 3) sposób i tryb sprawowania przez Centrum nadzoru nad wykonaniem projektu;
- 4) sposób finansowego rozliczenia projektu;
- 5) sposób i zakres końcowej oceny merytorycznej projektu;
- 6) sposób i warunki udostępniania i rozpowszechniania efektów wykonanych projektów, z uwzględnieniem przepisów zwalczaniu nieuczciwej konkurencji;
- 7) warunki rozwiązania umowy.

Przepis ten jest przepisem szczegółowym w stosunku do zapisów znajdujących się w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych i ustawa nie przewiduje dodatkowego zatwierdzenia przez Głównego Księgowego wyboru dokonanego przez Dyrektora. Każdy program ma ustaloną alokację, która określa ramy finansowania danego naboru a umowy z Wykonawcami są umowami warunkowymi. Za ich rozliczenie, w ramach dostępnej w danym roku puli środków, odpowiadają wyznaczone komórki merytoryczne w NCBR. Za zbieranie danych odnośnie zapotrzebowania na środki niezbędne do realizacji zadań oraz ustalenie kwot w planie finansowym, jego zmiany, uruchamianie rezerw celowych nie odpowiada Główny Księgowy, ale Dział Finansów i Administracji. Ponadto, wskazujemy, że w przypadku NCBR, przy prowadzeniu ksiąg kasowo, ewidencji księgowej nie podlegają umowy, ale faktury i zlecenia płatności. One stanowią operację gospodarczą, które każdorazowo podlegają weryfikacji przez Głównego Księgowego."

Zdaniem NIK przedstawione stanowisko jest błędne i uniemożliwia prowadzenie wstępnej kontroli przez Głównego księgowego Centrum (GK). Prowadzi to do wykluczenia GK jako uczestnika procesu przyznawania środków w umowach zawieranych na podstawie art. 41 ust. 1 i 2 ustawy o NCBR, a więc zaciągania zobowiązania wobec podmiotu, który w ramach postępowania konkursowego zawiera umowę, a w przyszłości również aneksy do tych umów.

Należy zwrócić uwagę, że zadania Centrum określone m.in. w art. 27 i 28 ustawy o NCBR są finansowane w ramach zaplanowanych kosztów realizacji zadań, ujawnionych w Planie finansowym NCBR stanowiącym załącznik do ustawy budżetowej. Centrum wykazuje również w planie i sprawozdaniach wielkość środków przekazanych innym podmiotom w ramach kosztów realizacji zadań. Udział GK, jako podmiotu niezależnego od pionu finansowego, podlegającego wyłącznie Dyrektorowi Centrum stanowi niezbędny mechanizm kontrolny w procesie wydatkowania w oparciu o plan finansowy w jednostce sektora finansów publicznych. Zaciąganie zobowiązania wyłącznie przez Dyrektora Centrum lub upoważnionych kierowników komórek organizacyjnych przy udziale komórki finansowej z pominięciem kontroli wstępnej przeprowadzonej przez GK jest postępowaniem niezgodnym z ufp oraz charakterem agencji wykonawczej.

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 47 ustawy o NCBR, wydatkowanie środków przez Centrum dokonywane powinno być zarówno zgodnie z przepisami ustawy o finansach publicznych, jak i ustawą o NCBR.

(akta kontroli str. 474-481, 482-483, 606-609, 610-691, 692-745, 746-751, 752-757, 931-933, 934-936, 1791-1804)

2. NCBR odstąpiło od naliczenia kary umownej Spółce⁵⁶, która w sposób nienależyty zrealizowała usługi w obszarze administracji kadrowo-płacowej, skutkiem czego była konieczność zapłacenia pracownikowi przez Centrum odsetek ustawowych w kwocie 1,7 tys. zł z własnych środków – postępowanie Centrum w tym zakresie było niegospodarne i niezgodne z art. 42 ust. 5 ufp.

Centrum, jako pracodawca było zobowiązane do wypłaty wynagrodzenia pracownikowi zgodnie z warunkami zawartej umowy o pracę i przyjętymi regulacjami dotyczącymi warunków wynagradzania pracowników. NCBR w zakresie obsługi kadrowo-płacowej pracowników zawarł umowę nr 36/23/WR z dnia 18 grudnia 2023 r. o świadczenie usług ze Spółką. Pracownik Spółki w ramach prowadzonych czynności błędnie wprowadził dane dotyczące wymiaru etatu pracownika, co skutkowało błędnym wyliczeniem wynagrodzenia. W związku ze zidentyfikowanymi błędami pracownik zwrócił się do pracodawcy o wypłatę zaległego wynagrodzenia oraz odsetek ustawowych za okres opóźnienia w jego wypłacie. NCBR uznał roszczenie pracownika i w dniu 27 września 2024 r. dokonał zapłaty odsetek w kwocie 1 754,17 zł.

Na podstawie zawartej umowy ze Spółką, NCBR mogło zażądać kary umownej z tytułu nienależytego wykonania zleconej usługi w ramach obszaru wsparcia HR w wysokości 1% wartości miesięcznego wynagrodzenia brutto za ten obszar – we wrześniu 2024 r. była to kwota ok. 3,5 tys. zł.

Z wyjaśnień przedstawionych przez p.o. Dyrektora BDC wynika, że NCBR nie wystąpiło do Spółki o zapłatę wskazanej kwoty odsetek ani o potrącenie odpowiedniej kwoty z wynagrodzenia wykonawcy, zaś umowa zawarta pomiędzy stronami uprawniała Centrum do nałożenia kary umownej na Spółkę. P.o. Dyrektora BDC stwierdziła, że „doceniając jednak dotychczasową staranność i jakość współpracy z NCBR+ sp. z o.o., postanowiono omówić sytuację, udzielić odpowiednich pouczeń oraz zobowiązać Spółkę do podjęcia działań zapobiegających powtórzeniu się tego rodzaju błędów w przyszłości.” Wskazała również, że w przypadku powtórzenia się podobnych sytuacji, NCBR skorzysta z przysługujących mu uprawnień i nałoży kary umowne.

W ocenie NIK postępowanie NCBR było niegospodarne i niezgodne z art. 42 ust. 5 ufp. Umowa zawarta ze Spółką umożliwiała Centrum ustalenie i naliczenie kary umownej (należności) z tytułu nienależytego wykonania umowy. Uzyskane kwoty umożliwiłyby sfinansowanie wypłaconych pracownikowi odsetek. Odstąpienie od realizacji obowiązku ustalenia przypadającej Centrum należności pieniężnych z tytułu zawartej umowy było nieuzasadnione.

(akta kontroli str. 816-818, 819-821, 822-824, 905, 1397-1400, 1401-1405, 1409-1429)

1.3 Gospodarowanie wolnymi środkami

W 2024 r. dokonywano lokat wolnych środków w formie depozytu overnight. Na koniec 2024 r. wysokość środków podlegających lokowaniu na rachunkach bankowych wyniosła 8 196 166,13 zł, w tym: środki ERA-NET w wysokości 7 105 583,07 zł, środki nadwyżki finansowej w wysokości 1 090 583,06 zł. W NCBR nie wdrożono formalnego systemu zarządzania płynnością finansową

⁵⁶ Spółka NCBR+ sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie. Jedynym udziałowcem wskazanej spółki jest NCBR. Dalej: Spółka.

w odniesieniu do środków lokowanych na lokatach, z uwagi na fakt regulowania zobowiązań z dotacji budżetowych, które nie podlegają lokowaniu.

Przychody z tytułu odsetek od środków pochodzących z Unii Europejskiej⁵⁷ oraz środków z nadwyżki finansowej przekazanych w depozyt overnight wyniosły w 2024 r. odpowiednio 404 632,71 zł oraz 52 290,29 zł.

(akta kontroli str. 444-446, 447-449)

NCBR w 2024 r. wypracowało nadwyżkę środków finansowych w wysokości 500,9 tys. zł, a saldo na rachunku bankowym z tytułu zgromadzonych środków za lata poprzednie wynosiło 1 090,6 tys. zł. Jak wyjaśniła p.o. Dyrektora BDC, środki z nadwyżki za 2024 r. nie były wykorzystywane na finansowanie zadań, o których mowa w art. 27, 29 i art. 30 ustawy o NCBR, ponieważ stanowiły przychody składające się na wynik finansowy Centrum wykazywany w sprawozdaniu finansowym i sprawozdaniu Rb-40.

W przypadku środków nadwyżki ustalonej w latach poprzednich w 2024 r. wykorzystano łącznie 85,2 tys. zł. Wg wyjaśnień, p.o. Dyrektora BDC, środki te wykorzystano na koszty wynikające ze zdarzeń o charakterze losowym związanych z realizacją zadań.

(akta kontroli str. 444-446, 447-449, 600-602, 603-605, 915-925, 1805-1845)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Opis stanu
faktycznego

1.4 Realizacja zadań

Na 2024 r. w trzech funkcjach budżetu w układzie zadaniowym: 6. *Polityka gospodarcza kraju*, 10. *Szkolnictwo wyższe i nauka* oraz 17. *Kształtowanie rozwoju regionalnego kraju*, zaplanowano działania w ramach pięciu zadań (zadanie 6.1.W *Wsparcie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki*, 10.1. *Zarządzanie systemem szkolnictwa wyższego i nauki*, 10.2. *Badania naukowe służące praktycznym zastosowaniom*, 17.1.W *Wsparcie rozwoju regionalnego kraju* i 17.2.W *Koordinacja, zarządzanie i wdrażanie realizacji programów polityki spójności oraz pozostałych programów finansowanych z udziałem niepodlegających zwrotowi środków pomocowych*). Zaplanowane zadania wynikały z art. 27-30 ustawy o NCBR.

Plan w układzie zadaniowym był zmieniany dwukrotnie. Pierwsza zmiana miała miejsce w maju, a druga w listopadzie 2024 r.

Wydatki, zgodnie z ustawą budżetową na 2024 r. zaplanowano w wysokości 3 262 697 tys. zł (2 907 039 tys. zł plan po zmianach). Wykonanie wyniosło 2 484 005,7 tys. zł (85,4% planu po zmianach).

W ramach funkcji 6. *Polityka gospodarcza kraju* NCBR realizowało podzadanie 6.1.2.W *Tworzenie warunków do zwiększania innowacyjności przedsiębiorstw* w ramach jednego podzadania i jednego działania, na które wydatkowano 4 579,1 tys. zł (29,8% planu po zmianach). Celem działania było wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw, a zaplanowany miernik, którym była liczba przedsięwzięć B+R uruchomionych w ramach projektu niekonkurencyjnego (w szt.). Zaplanowana i wykonana wysokość miernika na 2024 r. wyniosła 0.

W ramach funkcji 10. *Szkolnictwo wyższe i nauka*, NCBR realizowało dwa podzadania: 10.1.1. *Wspieranie działalności naukowej i dydaktycznej* oraz 10.2.1. *Wspieranie badań aplikacyjnych, prac rozwojowych oraz komercjalizacji wyników B+R* składające się z pięciu działań, na które wydatkowano łącznie

⁵⁷ środki ERA-NET.

2 478 706,2 tys. zł (85,8% planu po zmianach). Celem działań było: podwyższenie jakości funkcjonowania instytucji szkolnictwa wyższego (10.1.1.3.), polepszenie rozwoju wiedzy opartej na badaniach w Polsce poprzez wzmacnianie współpracy badawczej między Norwegią a Polską oraz między Szwajcarią a Polską (10.1.1.4.), zwiększenie intensywności badań naukowych na potrzeby sektora gospodarczego, zwiększenie intensywności badań aplikacyjnych na potrzeby sektora gospodarczego (10.2.1.2.), zwiększenie zaangażowania przedsiębiorstw - beneficjentów programów NCBR w finansowanie B+R (10.2.1.3.), poprawa efektywności badań i prac rozwojowych w obszarze obronności i bezpieczeństwa państwa (10.2.1.5.).

Dla realizacji ww. celów określono następujące mierniki: działanie 10.1.1.3. - liczba osób objętych wsparciem EFS/EFS+ w celu podniesienia kompetencji w obszarach kluczowych dla gospodarki i rozwoju kraju (szt.) – wykonanie 2157 (107,8%), działanie 10.1.1.4. - liczba realizowanych w ramach Programu projektów badawczych (w szt.) – wykonanie 95 (100%), działanie 10.2.1.2. - Liczba projektów realizowanych w zakresie badań aplikacyjnych we współpracy z jednostkami naukowymi (w szt.) - wykonanie 681 (97,3%), działanie 10.2.1.3. - Liczba realizowanych projektów dotyczące prac B+R oraz komercjalizacji ich wyników (w szt.) – wykonanie 96 (96%), działanie 10.2.1.5. - Udział projektów realizowanych we współpracy z przedsiębiorstwami w ogólnej liczbie realizowanych projektów w obszarze obronności i bezpieczeństwa państwa (w %) – wykonanie 92 (108,2%).

W ramach funkcji 17. *Kształtowanie rozwoju regionalnego kraju*, NCBR realizowało jedno zadanie, a w jego ramach podzadanie: 17.1.2 *Wsparcie rozwoju w ramach programów krajowych i planu rozwojowego*, które składało się z jednego działania (17.1.2.2.), na które wydatkowano 720,4 tys. zł, tj. 45,6% planu po zmianach. Celem realizowanego działania było wypracowanie nowych rozwiązań w projektach innowacyjnych i programach ponadnarodowych oraz zwiększenie wymiany wiedzy i doświadczeń. Jako miernik jego wykonania określono liczbę studentów i studentek testujących nowy model kształcenia (szt.). Również w tym przypadku zaplanowana i wykonana wysokość miernika na 2024 r. wyniosła 0.

Jak wyjaśniła p.o. Dyrektora BDC, wartości mierników w działaniach 6.1.2.3 i 17.1.2.2 zostały ustalone w planie finansowym Centrum w układzie zadaniowym w oparciu o wskaźniki określone w projektach niekonkurencyjnych realizowanych przez NCBR („Uczelnie Przyszłości” w ramach FERS oraz „Innowacyjne zamówienia publiczne” w ramach FENG). Oba projekty mają charakter wieloletni i mają być realizowane do końca 2029 r. Umowy na ich realizację zostały podpisane w 2024 r. i chociaż okres kwalifikowalności wydatków rozpoczął się w 2024 r. pierwsze wartości wskaźników zostaną osiągnięte w 2025 r. Na rok 2024 zaplanowane zostały zerowe wartości mierników oraz wydatki w wysokości planowanej do obsługi projektów w pierwszych miesiącach ich realizacji.

(akta kontroli str. 25-41, 88-91, 581-590, 762-767, 1805-1845)

Stosownie do art. 11 ust. 3 ustawy o NCBR, Centrum przedstawiło Ministrowi roczne sprawozdanie z działalności Centrum za 2024 r. w dniu 27 marca 2025 r. Dopiero w dniu 6 grudnia 2024 r. Minister zatwierdził Plan działalności NCBR na 2024 r.⁵⁸ Jednocześnie we wrześniu 2024 r.⁵⁹ poinformował Dyrektora NCBR o niezatwierdzeniu rocznego sprawozdania z działalności Centrum wraz z informacją o wynikach ewaluacji, o którym mowa w art. 34 ust. 2 pkt 6 ustawy

⁵⁸ pismo znak DIR-WNO.0773.1.2024.AK z dnia 6 grudnia 2024 r.

⁵⁹ pismo znak DIR-WNO.0774.1.2024.AK z dnia 19 września 2024 r.

o NCBR. Jak wskazał Minister, było to spowodowane wystąpieniem uzasadnionych wątpliwości, co do funkcjonowania NCBR w 2023 r., czyli w okresie, kiedy nadzór nad działalnością centrum sprawowany był przez MFIPR. (akta kontroli str. 315-317, 318-320, 321-324)

W NCBR nie były opracowywane plany rzeczowo-finansowe dla poszczególnych komórek organizacyjnych, a podstawowym źródłem realizacji zadań był plan finansowy i plan działalności oraz plan zamówień publicznych i plan zakupów, które były budowane w oparciu o potrzeby zgłaszane przez poszczególne komórki na etapie tworzenia projektu planu finansowego na rok następny.

Dział Audytu Wewnętrznego i Kontroli Wewnętrznej (DAK) prowadził czynności z zakresu audytu wewnętrznego⁶⁰, prowadzona była również kontrola wewnętrzna⁶¹ w organizacji. Ze względu na specyfikę działalności Centrum, Dział Kontroli Projektów (DKP) prowadził ponadto kontrole projektów realizowanych przez beneficjentów, którzy otrzymali środki na ich finansowanie lub współfinansowanie w ramach programów, w tym finansowanych ze środków UE i innych źródeł zagranicznych⁶². Prowadzona była również ewaluacja programów, w tym finansowanych ze środków budżetu europejskiego⁶³.

(akta kontroli str. 315-317, 318-320, 321-324, 495-497, 498-501)

W 2024 r. przeprowadzony został również audyt zewnętrzny na podstawie art. 34a ustawy o NCBR, w związku z zaleceniem Ministra, obejmujący 2023 r. w zakresie prawidłowości realizacji zadań, rocznego planu finansowego i sprawozdawczości, a także funkcjonowania kontroli zarządczej. Opinia biegłego rewidenta reprezentującego zespół audytorski z audytu zewnętrznego wydana w dniu 30 grudnia 2024 r. stwierdzała, że zdaniem zespołu dane liczbowe i opisowe zawarte w dokumentach związanych z prowadzoną działalnością były wiarygodne, dokumentowanie i ewidencyjne wyodrębnienie operacji gospodarczych było poprawne, jak również opracowane sprawozdania były poprawne, system zarządzania i kontroli NCBR w obszarze działalności objętej audytem był adekwatny i skuteczny oraz rozliczenie otrzymanych dotacji było prawidłowe.

(akta kontroli str. 315-317, 318-320)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Narodowe Centrum Badań i Rozwoju zrealizowało zaplanowane przychody i koszty w zakresie dotyczącym wykonania planu finansowego na 2024 r. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły niedokonywania kontroli wstępnej, o której mowa w art. 54 ust. 1 pkt 3 ufp, przez Głównego księgowego Centrum, w przypadku umów lub aneksów dotyczących realizacji projektów w ramach Programów strategicznych NCBR, ze względu na przyjętą przez NCBR interpretację przepisów powszechnie obowiązujących. Ponadto NCBR odstąpił

⁶⁰ Zgodnie ze Sprawozdaniem z audytu wewnętrznego zatwierdzonym w dniu 28 stycznia 2025 r. zrealizowano sześć zadań zapewniających oraz dwie czynności doradcze, a ponadto w przypadku 12 zadań audytowych prowadzono monitoring wdrożenia zaleceń i czynności sprawdzające.

⁶¹ Zgodnie ze Sprawozdaniem z kontroli wewnętrznych zatwierdzonym w dniu 27 stycznia 2025 r., z czterech zaplanowanych kontroli wewnętrznych zostały zrealizowane dwie, a dwie zostały przeniesione do realizacji na 2025 r. Zrealizowano dwie kontrole doraźne i 11 czynności monitorujących wdrożenie zaleceń.

⁶² Zgodnie ze Sprawozdaniem z działalności Działu Kontroli Projektów NCBR, zatwierdzonego 31 stycznia 2025 r. na 95 zaplanowanych kontroli planowych zrealizowano 92, natomiast z zaplanowanych 11 kontroli doraźnych przeprowadzono 8.

⁶³ W ramach planu ewaluacji zaplanowano łącznie 14 działań na 2024 r. (dziewięć nowych i pięć kontynuowanych).

od naliczenia kary umownej na Spółkę, która w sposób nienależyty zrealizowała usługi w obszarze administracji kadrowo-płacowej, czego skutkiem była konieczność zapłacenia pracownikowi przez Centrum odsetek ustawowych w kwocie 1,7 tys. zł z własnych środków, co było niegospodarne i niezgodne z art. 42 ust. 5 ufp.

Wydatkowane środki pozwoliły na osiągnięcie celów działalności Centrum, określonych w rocznym planie działalności i planie finansowym w układzie zadaniowym. NCBR prawidłowo gospodarowało wolnymi środkami.

NIK zwraca uwagę, że niższe dochody i wydatki NCBR w 2024 r. w porównaniu do 2023 r., w szczególności w zakresie środków przekazywanych innym podmiotom, wynikały z zakończenia w 2023 r. okresu kwalifikowalności wydatków dla beneficjentów poprzedniej perspektywy finansowej UE, w tym programów operacyjnych POIR i POWER, jak również rozpoczęciu w 2024 r. procesu naboru wniosków i podpisywania umów w ramach funduszy europejskich i programów FENG oraz FERS.

OBSZAR

2. Sprawozdania

Opis stanu faktycznego

Kontrolą objęto prawidłowość sporządzania sprawozdań za 2024 r. przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju:

- z wykonania, określonego w ustawie budżetowej na 2024 r. planu finansowego agencji wykonawczej (Rb-40),
- z wykonania planu dochodów i wydatków agencji wykonawczej (Rb-35),
- z wykonania planu finansowego agencji wykonawczej w układzie zadaniowym (Rb-BZ2),
- sprawozdania w zakresie operacji finansowych za IV kwartał 2024 r. o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych (Rb-N) i o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji (Rb-Z).

Kwoty wykazane w sprawozdaniach były w większości przypadków zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej. Jednak stwierdzono nieprawidłowości dotyczące sporządzania sprawozdań, co wskazuje, że stosowany system kontroli zarządczej nie zapewnił w pełnym zakresie ich prawidłowości. Wyżej wymienione sprawozdania zostały sporządzone terminowo. Jednakże w sprawozdaniach Rb-40 oraz Rb-35 stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- w sprawozdaniu Rb-40 nie zostały uzupełnione dane w zakresie danych dotyczących stanu środków obrotowych na początek i na koniec 2024 r. w części A. Plan finansowy w układzie memoriałowym w łącznej kwocie 323 977,4 tys. zł (odpowiednio 153 304,1 tys. zł i 170 673,3 tys. zł),
- w sprawozdaniu Rb-35 kwota 9 006 641,46 zł została włączona do kwoty wykazanej w dziale A. Dochody w wierszu G.730.73008.8537 zamiast w tym samym dziale w wierszu G.730.73008.2007.

Centrum dokonało w tym zakresie korekt sprawozdania rocznego Rb-40 i Rb-35 za 2024 r. w dniu 2 kwietnia 2025 r. Zidentyfikowane błędy zostały szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 3-6, 42-314, 325-397, 562-580, 586-590, 762, 768-797, 816-821, 926-927, 1805-1845)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju sporządziło Sprawozdanie Rb-40 z wykonania, określonego w ustawie budżetowej na 2024 rok, planu

finansowego agencji wykonawczej za grudzień 2024 r., nie wykazując stanu środków obrotowych na początek i na koniec 2024 r., co było działaniem nierzetelnym.

Zgodnie z § 9 ust. 1-2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 11 stycznia 2022 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej⁶⁴ kierownik jednostki był obowiązany sporządzać sprawozdania rzetelnie i prawidłowo pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym, a kwoty wykazane w sprawozdaniach powinny być zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej.

Tymczasem w sprawozdaniu Rb-40 w części A. I. Stan na początek roku nie wykazano środków obrotowych i środków pieniężnych na początek 2024 r. w kolumnie „Wykonanie”. Z kolei w części A. X. Stan na koniec roku nie wykazano w wykonaniu stanu środków obrotowych, w tym: środków pieniężnych oraz należności krótkoterminowych.

W sprawozdaniu za 2023 r. te kwoty zostały wykazane, a ponadto zgodnie z art. 21 pkt 7 i 8 ufp plan finansowy agencji wykonawczej powinien obejmować stan należności i zobowiązań na początek i koniec roku oraz stan środków pieniężnych na początek i koniec roku, a sprawozdanie Rb-40 jest sprawozdaniem z wykonania tego planu, więc powinno zawierać wszystkie pozycje.

Jak wyjaśniła, p.o. Dyrektora BDC, w części A. I. Stan środków obrotowych i środków pieniężnych na początek i na koniec roku nie wykazano środków pieniężnych oraz należności krótkoterminowych, ponieważ NCBR jako agencja wykonawcza powołana do realizacji zadań z zakresu polityki naukowej państwa, o której mowa w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce⁶⁵, nie prowadziło działalności gospodarczej. We wcześniejszych sprawozdaniach Rb-40 NCBR również nie wykazywało wykonania w tych pozycjach i nie było to kwestionowane, ani przez jednostki nadzorujące ani przez wcześniejsze kontrole NIK. Pozycje zostały uzupełnione w sprawozdaniu za 2023 r. w związku z korektą sprawozdania za 2022 r., w uzgodnieniu telefonicznym z pracownikiem Ministerstwa Finansów. W związku z brakiem szczegółowej instrukcji do sprawozdania Rb-40, do której można było by się odnieść, NCBR stanęło na stanowisku, że pozycje te nie powinny być uzupełniane i sprawozdanie zostałoby skorygowane w przypadku, gdyby Ministerstwo Finansów zgłosiło do niego zastrzeżenie.

P.o. Dyrektora BDC w wyjaśnieniach wskazała też, że NCBR nie posiadało jako takich środków obrotowych. Przywołany art. 21 pkt 7 i 8 ufp jej zdaniem odnosił się ogólnie do agencji wykonawczych i na pierwszym miejscu wymieniał przychody z prowadzonej działalności co nie miało miejsca w NCBR. Brak przychodów z prowadzonej działalności powodował, że nie występowały należności i środki pieniężne związane z tą działalnością. Należności NCBR stanowiły przede wszystkim zwroty od beneficjentów, w związku ze stwierdzonymi w wyniku kontroli, nieprawidłowościami przy wykorzystywaniu przekazywanych środków. Należności te były jednocześnie zobowiązaniem, ponieważ NCBR miało obowiązek zwracać odzyskane środki do właściwego Ministerstwa. Zwroty odzyskanych środków od beneficjentów nie były wykazywane w części A ani po stronie przychodów ani po stronie kosztów zatem wykazywanie jedynie należności przedstawiałoby

⁶⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 454, ze zm.

⁶⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, ze zm.

zafałszowany obraz finansów jednostki. Środki pieniężne NCBR stanowiły głównie otrzymane z Ministerstw dotacje, które po zakończonym roku budżetowym podlegają zwrotowi oraz środki z Komisji Europejskiej na projekty międzynarodowe wieloletnie, które również podlegają zwrotowi. NCBR w dniu 2 kwietnia 2025 r. złożyło korektę sprawozdania rocznego Rb-40 za 2024 r.

Zdaniem NIK, nie można zgodzić się z powyższą argumentacją, gdyż żaden przepis nie wiązał wykazania stanu środków pieniężnych, należności i zobowiązań z prowadzeniem bądź nieprowadzeniem działalności gospodarczej. Należy też podkreślić, że Ministerstwo Finansów zwróciło jednostce uwagę na nieprawidłowe sporządzenie sprawozdania za 2023 r., a jednostka naniósł stosowne poprawki. W sytuacji, gdy reguły sporządzania sprawozdania nie uległy zmianie, zasadnym było przyjęcie, że te same zasady należało zastosować do kolejnych sprawozdań Rb-40.

NIK wskazuje również, że rzetelne i prawidłowe sporządzenie sprawozdania było obowiązkiem kierownika jednostki, a nie jednostki nadrzędnej, którą w tym przypadku było Ministerstwo Finansów.

(akta kontroli str. 43-63, 567-580, 1805-1845)

2. W sprawozdaniu Rb-35 w Dziale A. Dochody w wierszu G.730.73008.2007 nie wykazano kwoty 9 006 641,46 zł, która została wykazana w kwocie w poz. G.730.73008.8537, co było działaniem nierzetelnym.

NCBR w sprawozdaniu Rb-35 w Dziale A. w wierszu G.730.73008.2007 zaplanował dochody w kwocie 16 880 tys. zł, natomiast nie wykazał w wykonaniu żadnych kwot na koniec IV kw. 2024 r. Natomiast w tym samym dziale w wierszu G.730.73008.8537 planowano dochody w kwocie 16 793 tys. zł, natomiast wykonanie wyniosło 24 148 037,79 zł.

P.o. Dyrektora BDC wyjaśniła, że kwota 9 006 641,46 zł dotycząca środków z projektów FENG „Innowacyjne zamówienia publiczne” oraz FERS „Uczelnie Przyszłości” została pomyłkowo dodana do wiersza G.730.73008.8537. W związku z tym w wierszu G.730.73008.8537 prawidłowa kwota to 15 141 396,33 zł. NCBR w dniu 2 kwietnia 2025 r. złożyło korektę sprawozdania rocznego Rb-35 za IV kw. 2024 r.

NIK wskazuje, że opisany powyżej błąd w wykazaniu kwot dotyczących dochodów z budżetu środków europejskich był wynikiem pomyłki – błędu ludzkiego, który powinien być zostać wyeliminowany w ramach kolejnych kroków weryfikacji danych umieszczonych w sprawozdaniu przez pracowników Centrum. Zdaniem NIK konieczne jest wzmocnienie w tym zakresie mechanizmów systemu kontroli zarządczej.

(akta kontroli str. 64-87, 768-783, 1805-1845)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje negatywnie sporządzone przez kontrolowaną jednostkę sprawozdania budżetowe i w zakresie operacji finansowych.

Terminowo sporządzono i przekazano sprawozdania budżetowe i sprawozdania w zakresie operacji finansowych, a dane były w większości przypadków zgodne z ewidencją księgową. Jednak stwierdzono nieprawidłowości dotyczące sporządzania sprawozdań Rb-40 oraz Rb-35, co wskazuje, że stosowany system kontroli zarządczej nie zapewnił w pełnym zakresie ich prawidłowości.

W przypadku sprawozdania Rb-40 nie zostały uzupełnione dane w zakresie danych dotyczących stanu środków obrotowych na początek i na koniec 2024 r. w części A. Plan finansowy w układzie memoriałowym, co było niezgodne z art. 21 pkt 7 i 8 ufp. Natomiast w sprawozdaniu Rb-35 kwota 9 006 641,46 zł została włączona do kwoty wykazanej w dziale A. Dochody w wierszu

G.730.73008.8537 zamiast w tym samym dziale w wierszu G.730.73008.2007. Centrum dokonało odpowiednich korekt ww. sprawozdań w trakcie kontroli.

V. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, nie formułuje uwag i przedstawia następujące wnioski:

- Wnioski
1. Wprowadzić zmiany w wewnętrznych procedurach i instrukcjach, które zapewnią, że umowy lub aneksy zawierane przez Dyrektora Centrum lub osoby upoważnione w ramach Programów strategicznych NCBR, będą poddawane wstępnej kontroli przez głównego księgowego w celu potwierdzenia zabezpieczenia środków w planie finansowym przed zaciąganiem zobowiązania.
 2. Każdorazowo ustalać i egzekwować przysługujące należności, w tym z tytułu kar umownych wynikających z zawartych umów, również ze spółkami, których NCBR jest właścicielem.
 3. Wzmocnić mechanizmy systemu kontroli zarządczej w obszarze sprawozdawczości poprzez wprowadzenie dodatkowej weryfikacji sprawozdań budżetowych pod kątem kompletności przedstawionych danych w sprawozdaniach.

VI. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie⁶⁶ umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora jednostki organizacyjnej Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

⁶⁶ Najwyższa Izba Kontroli zwraca się z prośbą o zgłaszanie, w miarę możliwości, zastrzeżeń opatrzonych kwalifikowanym podpisem elektronicznym, na adres elektronicznej skrzynki podawczej (ePUAP) NIK lub na adres mailowy NIK wskazany w stopce na pierwszej stronie niniejszego wystąpienia. W przypadku zaś nadania pisma z zastrzeżeniami (pisma opatrzonego własnoręcznym podpisem) w placówce pocztowej operatora wyznaczonego, NIK zwraca się z prośbą o dodatkowe przekazanie skanu tych zastrzeżeń na ww. adres mailowy.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 15 kwietnia 2025 r.

Najwyższa Izba Kontroli
*Departament Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego*

p.o. Dyrektor

Sławomir Żyła

/podpisano elektronicznie/

Kontrolerzy

Piotr Główka

Główny specjalista kp.

/podpisano elektronicznie/

Mateusz Seroka

Specjalista kp.

/podpisano elektronicznie/